

Digitalt liv

Overvej inden læsning

- Hvad kendetegner et digitalt liv?
- Hvordan er børn og unge sociale digitalt?
- Hvordan bliver de i dag klædt på til at navigere digitalt?

Intro

I dag leves børn og unges liv i lige så høj grad online som fysisk, og digitale og analoge rum vikler sig ind i hinanden, så det i mange sammenhænge ikke giver mening at operere med en opdeling. Det gælder når det kommer til f.eks. socialt liv, kulturelle fællesskaber, dating, flirt og det gælder videnstilegnelse på det seksuelle område. Det stiller krav til os som undervisere.

Sociale medier, chat, spil, dating apps m.v. giver først og fremmest nye muligheder for at danne sociale relationer. Børn og unge der har svært ved at afkode sociale spilleregler, som er generte eller lignende har gode muligheder for også at være socialt opsøgende og skabe nye relationer. Og nogle børn og unge har deres primære relationer med mennesker, som de aldrig har mødt fysisk. Derudover giver digitale fora og dating apps mulighed for at afprøve og eksperimentere med forskellige navne, køn, identiteter og præferencer, hvilket kan være en vigtig del af den identitetsmæssige afsøgning, der sker i ungdommen.

Digital mobning

Det digitale og fysiske liv spiller sammen på forskellige måder. f.eks. når en gruppe venner opretter digitale rum, deler billeder fra festen eller prøver tøj inden festen med vennerne med på skærm. De ekskluderende mekanismer der kan være i en gruppe, kan også være på spil i digitale grupper.

Digital mobning kan f.eks. være, når der oprettes en chatgruppe, og én fra klassen ikke er med. Eller nogle venner deler et billede, og "liker" nogle af personerne men ikke andre. I den grove ende af spektret kan det også være deciderede had-grupper og had-beskeder, der handler om at nedgøre og ekskludere en bestemt elev.

Det særlige, og i mange tilfælde ekstra stressende, ved digital mobning er, at man ikke nødvendigvis ved, hvem der har oprettet gruppen eller sendt beskeden, at tonen har en tendens til at være hårdere, og at man aldrig "har fri".¹ Man kan ikke tage hjem og være i fred, for det digitale liv stopper ikke, når klokken ringer. Ud fra et professionelt perspektiv er der desuden den udfordring, at det er ekstremt svært at blive opmærksom på digital mobning, for vi er ikke med i børn og unges digitale fællesskaber. Vi er afhængige af, at nogen fortæller os om det, for at vi kan handle på det.²

Som voksne kan vi finde på at tænke, at de da bare kan melde sig ud af gruppen, afinstallere app'en eller blokere plageånderne. Men sagen er, at det er værre og mere stressende ikke at vide, hvad de andre skriver om én end rent faktisk at se det.

¹ Mobbeforsker Jette Kofoed, Center for rummelighed: https://www.youtube.com/watch?v=mvAKjK_85FA

² Læs mere om digitale fællesskaber og digital mobning hos Børns Vilkår: https://bornsvilkar.dk/faa-gode-raad/digitalt-liv/?gclid=CjwKCAjwo_KXBhAaEiwA2RZ8hH3NL7chUw9mkx3xlk-D06s-6l9xY5YkTNJ9_ia4hCm0nR9T8fNPOxoCZxoQAvD_BwE

Billed- og videodeling uden samtykke

Det er en vigtig del af børn og unges digitale dannelse, at de ved, at det ikke er lovligt at dele et billede eller en film, uden at den person der er på, har givet sit samtykke. Det gælder ikke kun seksualiserede billeder, men *alle* billeder. Det er derfor en rigtig god idé at påbegynde snakken om samtykke allerede i indskolingen, hvor det f.eks. kan handle om, at børnene deler billeder af hinanden med forskellige sjove filtre – hvor de ligner dyr eller filmstjerner. Det er ikke alle billeder, som er lige sjove at få delt, heller ikke selvom det kun er sendt til en enkelt anden klassekammerat.

Senere i skoleforløbet er det relevant at undervise om deling af seksualiserede billeder og videoer. Man kan f.eks. henvise til nogle af de mediesager, der har været om netop dette. Den mest kendte er den såkaldte "Umbrellasag", hvor over 1000 unge mennesker blev sigtet for distribution af børneporno, fordi de havde delt en video med seksualiseret indhold, som var optaget og delt uden samtykke, og hvor en af deltagerne var under 18 år.³

Deling af seksualiserede eller afklædte billeder kan være en måde at flirte med hinanden på, og det kan også være et signal om, at "vi to har en tæt relation", hvis man vælger at sende et nøgenbillede til en ven eller en veninde. Dette er der ikke noget forkert eller atypisk i. Det forkerte opstår, når den person som billedet sendes til, vælger at vise det til eller sende det til andre. Det kan f.eks. være, fordi man er blevet uvenner, det kan være for sjov eller det kan være en del af omgangsformen i en vennegruppe. Men det kan have store konsekvenser for den, der får sit billede delt.

Mennesker der har været udsat for en digital krænkelse, som deling af billeder uden samtykke er, fortæller blandt andet om den skam, de oplevede ved det. De oplevede, at det var dem som ofre, der blev udsat for eksklusion og shaming, og at de havde et rygte som "billige" der hang ved i mange år.⁴ Det er vigtigt at tale med eleverne om *både* de etiske aspekter ved det, og om at det er en ulovlig praksis.

Børn og unge ser porno på nettet

Undersøgelser viser, at børn støder på porno fra de er 10-12 år, og næsten alle unge har set porno, når de er 14-15 år.⁵ Det er en helt almindelig del af børn og unges nysgerrighed, at de opsøger porno, fordi de får en mulighed for at smugkigge ind i en verden, som de først senere får fysisk adgang til. De kan også undersøge deres seksuelle præferencer og fantasier ved at kigge på billeder og film med forskelligt indhold.

Det er en vigtig opmærksomhed, at både børn og unge kan støde på seksualiserede billeder og porno, som har voldsomt eller ligefrem ulovligt indhold. Børnetelefonen får jævnligt henvendelser fra børn, der er blevet forskrækkede over, at de har set porno, som minder om vold eller overgreb. Ofte tør de ikke snakke med nogen om det, fordi de er bange for at blive skældt ud, eller at de selv har gjort noget ulovligt.⁶ Det er vigtigt, at vi som voksne fortæller, at de ikke har gjort noget forkert ved at opsøge porno, og at det samtidig

³ Red Barnet om Umbrellasagen:

<https://redbarnet.dk/nyheder/red-barnet-om-umbrella-unge-vil-faa-oejnene-op-for-olvoren/>

⁴ En af dem der har oplevet det på egen krop og efterfølgende været meget aktiv i offentlige debatter om dette er Emma Holten. Hun valgte efterfølgende at dele en række nøgenbilleder af sig selv for at tydeliggøre pointen om, at det ikke handler om nøgenheden men om krænkelsen og tabet af kontrol. Læs Emma Holtens historie her:

<https://friktionmagasin.dk/samtykke-14841780be52>

⁵ Undersøgelse om pornografi fra Mediesundhed:

<https://digitaltansvar.dk/nyheder/mediesundhed-laver-undersogelse/> og Sex & Samfund om porno:

<https://www.sexogsamfund.dk/foraeldre/porno>

⁶ Se Børnetelefonens råd til børn om porno. Det er opdelt i en kategori for børn under og over 13 år:

<https://bornetelefonen.dk/porno-paa-nettet/>

er vigtigt at tale med voksne om den oplevelse, de har haft. Hvis de er stødt på sider med ulovligt indhold skal det stoppes, og her kan Red Barnet være til hjælp.⁷

En vigtig opgave for seksualundervisningen er at vise et bredere og mere mangfoldigt billede af kroppe og sex, end dem man typisk ser i porno. Der findes meget forskellig slags porno, men det meste viser et stereotyp billede af køn, krop og sex. I seksualundervisningen kan I f.eks. bruge materialer og forløb om krop, sex eller porno fra Sex & Samfunds underviserportal.

Spørgsmål til refleksion

- Har du talt med dine elever om digital mobning? Hvad gør du og dine kollegaer for at blive opmærksom på, hvad der foregår i digitale rum?
- Kender dine elever de etiske og lovgivningsmæssige aspekter af billeddeling uden samtykke? Hvordan vil du tale med dem om det?
- Hvordan vil du have det ved at vise billeder eller film med mennesker, der har sex som en del af seksualundervisningen? Hvad kan du gøre for at udvælge gode materialer og skabe en tryk ramme for undervisningen?

Til videre læsning og inspiration

- Center for digital pædagogik: <https://cfdp.dk/tema/digital-trivsel/videofortaellinger/>
- Børns Vilkår. *Krop, køn og digital adfærd - hvordan mindsker vi presset på børn og unge?* 2021: https://bornsvilkar.dk/praestationspres/?gclid=CjwKCAjw3K2XBhAzEiwAmmgrAqlbVXXiG-aB3mAyyc5Fz51gCnd2Qum-QYSj6ukL2CCIZIFKeYZfmhoCs-IQAvD_BwE
- Børns Vilkår: Digitalt liv i skolen: <https://bornsvilkar.dk/oplaeg/digitalt-liv-i-skolen/>
- Materiale fra Danske skoleelever: <https://wifive.dk/>
- Undervisningsforløb fra Red Barnet om sikker adfærd på nettet: <https://redbarnet.dk/skole/sikker-paa-nettet/>
- Undervisningsforløb fra DR om digital dannelse: <https://www.dr.dk/skole/ultrabit/tema/digital-dannelse>
- Materiale målrettet børn med særlige behov : <https://www.xn--forst-gra.dk/forloeb/os-online/5380>
- Undervisningsmateriale om faktatjek på nettet: <https://www.tjekdet.dk/undervisning>

⁷ Red Barnet Slet-det rådgivning:

https://sletdet.redbarnet.dk/?gclid=CjwKCAjwo_KXBhAaEiwA2RZ8hDgNE3nJvNMbbadiIzP_V-CfMDoV0wt2GFgl7r7ymMg_k5Cqkd5xixocgRIQAvD_BwE